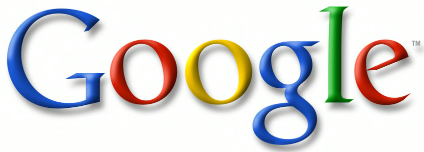
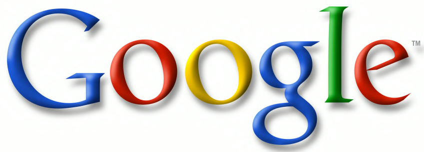

INLEIDING TOT EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND, UITTREKSEL UIT DE OPENINGSREDE VOOR HET TAAL- EN LETTERKUNDIG CONGRES, DEN 24sten AUGUSTUS 1897 TE DORDRECHT GEHOUDEN DOOR DEN VOORZITTER

Dr. H. J. KIEWIET DE JONGE.

VIERDE OPLAGE.

UITGEGEVEN DOOR HET ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND.

INLEIDING TOT EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND, UITTREKSEL UIT DE OPENINGSREDE VOOR HET TAAL- EN LETTERKUNDIG CONGRES, DEN 24^{en} AUGUSTUS 1897 TE DORDRECHT GEHOUDEN DOOR DEN VOORZITTER DR. H. J. KIEWIET DE JONGE.

VIERDE OPLAAG.

UITGEGEVEN DOOR HET ALGEMEEN

In tegenstelling met dat van volk, zijn natie en nationaliteit nog jonge begrippen. Zij zijn als het orakelwoord, waarvan elkeen die verklaring geeft, die het meest met zijn verlangen strookt, terwijl de juiste bedoeling wellicht nooit wordt vernomen. Wordt de natie bepaald door haar afkomst, haar ras? Of door haar taal? Of door haar godsdienst? Of door hare grenzen? Of door haar geschiedenis? Elk dezer vragen is bevestigend beantwoord. Natie is eenheid van *ras*, dat is de leus der pangermanisten, van hen die droomen van één groot Germanendom, waarvan de zegeningen ook aan Nederland en Vlaanderen zouden worden geschonken: het is de leus, die dienst heeft moeten doen als zedelijke grond waarop de aanhechting van Sleeswijk—Holstein rustte. Het is de schim door de panslavisten nagejaagd: één groot Slavenrijk, waaraan Balkanstaten en Oostenrijk-Hongarije hun deel moeten afstaan. Natie is eenheid van *taal*, dat gold, toen aan Elzas-Lotharingen, van Frankrijk losgescheurd, de duitsche taal werd opgedrongen; het zou hebben gegolden als volgens Benedetti's plannen en die van Thiers, de dichterlijke droombeelden van Victor Hugo en de welsprekende aanprijzingen van Emile de Girardin waren vervuld geworden, en België en een groot stuk van Nederland bij Frankrijk waren gevoegd. De nieuwe landgenooten zouden dan als lang verloren taalbroeders door Fransch Vlaanderen zijn begroet en aan de wereld zou zijn kond gedaan, dat hereenigd was, wat zoo lang wreed was gescheiden. Natie is eenheid van taal, die opvatting huldigt ook de Russische regeering door onderdrukking van het poolsch en litausch.

Maar indien eenheid van ras het juiste kenmerk ware eener natie, dan zou Italië met zijn onnaspeurbare mengeling en kruising van Kelten, Etrusken, Grieken en Pelasgen zeker geene natie mogen heeten. Maar ook Frankrijk niet, dat Keltisch, Iberisch en Germaansch is, noch Duitschland met zijn Keltische, Slavische en Germaansche bevolking, noch Zwitserland en België met hunne Germaansche en Romaansche elementen. De waarheid is, dat er in Europa geen zuiver ras meer bestaat. En daarom zijn overwegingen van ras- en stamverwantschap, van schedelvorming en huidkleur, geheel onvoldoende ter bepaling van het begrip. Zoo ook die van taal. Zwitserland heeft drie talen en is er niet minder één om; de Vereenigde Staten spreken engelsch, maar engelsch zijn ze niet, evenmin als de Zuid-Amerikaansche republieken spaansch; er is een Belgische natie en de eene helft der bevolking verstaat de andere niet. Zelfs is het er ver af, dat de taal van een volk altijd betrouwbare aanwijzingen geeft omtrent zijn afkomst; de Pruisen, thans zoo zelfbewust zich houdend voor de kern der duitsche natie, voor het beste van al wat ter wereld de duitsche taal spreekt, die Pruisen spraken voor een paar eenwen nog een zustertaal van het litausch.

Over den godsdienst als kenmerk eener natie, valt niet veel te twisten; enkel in naam is eene kerk katholiek, dat is algemeen. Godsdienst kent geen nationaliteit. Bij Nederlander noch bij Belg vraagt men naar belijdenis; dit is een zuiver persoonlijke zaak geworden. Voor het begrip natie is katholiek, protestant, jood of vrijdenker gelijk. Behoort althans gelijk te zijn. En wat betreft de grenzen, gebergten weren, rivieren binden, maar de Kaukasus is geen Russische grens gebleven, noch de Rijn een Fransche. Gebergten en rivieren zijn het voorwendsel geworden van nimmer verzadigde hebzucht. Neen, afkomst, taal, godsdienst, noch grond bepalen het begrip natie, schoon zij er toe bijdragen; de menschen zijn het, die haar vormen; de natie heeft een ziel, die haar kracht vindt in het verleden, in het heden en in de toekomst. Maar aan haar ligt onvermijdelijk ten grondslag wil, wil om in naam van genoten voorspoed, in naam van rechtmatige glorie, in naam vooral van gemeenschappelijk lijden, één te

zijn voor het heden, samen te leiden één volkerenleven en offervaardig de toekomst eendrachtig te gemoet te gaan. Afkomst en taal nu hebben Vlamingen en Nederlanders gemeen, zij hebben voor een deel dezelfde geschiedenis en hebben tal van gemeenschappelijke belangen; toch zijn zij gescheiden door nationaliteit, zij zijn Belgen en Nederlanders, en beiden zijn zij trotsch op hun eigen vaderland.

Niet elken dag komt die trots, die vaderlandsliefde uit, evenmin als wij elken dag opzettelijk blijken geven van onze liefde voor menschen om ons heen. In de gewone sleur leven wij slechts een deel van ons eigen leven, dat toch innig saamgeweven is, daarvan zijn wij ons werktuigelijk bewust, met het leven van zoovele anderen, van man of vrouw, van kind en ouders. Maar bij ernstig ziek worden, bij plotseling gevaar, dan voelen we, hoe elke vezel in ons doorgloeid is van liefde, en ons zelven vergetend zitten we dag en nacht aan het ziekbed, gepijnigd door zorg, of met een kreet uit het diepste onzer ziel vliegen wij te hulp; de verborgen vlam is laai uitgeslagen. Zoo gaat het ook met het vaderland. In gewone tijden loopen wij gevaar te vergeten dat het bestaat, bij onze overdreven zorg voor zuiver persoonlijke belangen, dat misbruik van overigens rechtmatige zelfzucht; we gaan geheel op in eigen leven en in dat van kleinen kring. Ons vaderland, we zien het niet, het is niet te tasten, het ontsnapt aan ons bewustzijn. Toch is de tijd nog niet ver af, dat het begrip enger, wezenlijker was, dat men zijn vaderland letterlijk overzag, de stad waarin men was gepoorterd, waarvan men de muren en wallen met de hand kon tasten; daarbuiten hield het op, daar dreigde willekeur en gevaar, daarbinnen was men veilig, beschermd door oorlogsmacht en wet en recht. Nu valt het buiten de waarneming, maar wordt plotseling werkelijkheid, als het offers eischt. Dan blijkt het, dat wij er in hebben geloofd, ook in de dagen, toen wij in onzen staat slechts onzen verantwoordelijken bestuurder zagen, belast met de zorg voor onze administratie en veiligheid.

De Denen in '66, de Franschen in '70, hoe is het gebleken, dat hun onverschilligheid slechts den buitenkant raakte, dat het hart der natie in zijne liefde onaangetast was. Plot-

seling overheerschte toen de liefde tot het vaderland die andere, zij bleek ruimer en grootscher, zij werd geheiligd in het bloed van duizenden. Dat is verschrikkelijk geweest, maar ook, dat was verheffend; groote liefde eischt groote offers. En nu weet ik wel, dat evenals liefde tot het vaderland van hooger orde is dan die tot kleinen kring, zoo liefde tot de geheele menschheid op haar beurt weer deze hemelhoog te boven gaat en dat het ideaal wijst naar een wereldrijk, waarin „ pays en vrede" zal heerschen tot in eeuwigheid tusschen alle menschen, waarin negers en blanken en roodhuiden, als de goden van weleer, met gouden ballen weer kinderlijke spelen zullen spelen in het groene gras — die droom is heerlijk, maar zijne verwezenlijking nog onbereikbaar ver in het verschiet. Voor het oogenblik hebben wij nog natiën, die als individuën woekeren met eigen talenten, hebben wij nog een klein maar dierbaar vaderland. Met dat oogenblik en met de naaste toekomst hebben wij te doen, niet met den jongsten dag. Liefde tot eigen land sluit echter niet in haat tegen dat van anderen; ons vaderland dienende kunnen en moeten wij medewerken aan algemeene naastenliefde, mee neerrukken de heiningen, die volk van volk en mensch van mensch scheiden. Werkende aan eigen ontwikkeling met eerlijkheid en trouw, werken wij aan de eerlijkheid en trouw over de geheele wereld. Van het kleinere tot het grootere, van eigen ik tot huisgezin, van huisgezin tot maatschappij, van maatschappij tot wereldburgeschap, dan loopen wij thans geen gevaar te verdwalen in de nog duistere oneindigheid van algemeene menschenmin. En, wanneer wij hier dan samenzijn om elkaar te herinneren aan het bestaan van een vaderland, om een werk te volbrengen van landsbelang, laten wij dan dankbaar zijn dat het is een werk des vredes en dat wij er bij kunnen feestvieren met heel ons hart. Blijde opgewektheid staat immers degelijkheid niet in den weg.

Wij Vlamingen en Nederlanders, al wonen wij niet in één land, al huizen wij niet in éene volkerenwoning, wij voelen ons nauw verwant. Wij willen vrienden zijn, deelen in elkanders lief en leed, al hebben wij ieder onzen eigen strijd te strijden. Wij bezitten een gemeenschappelijk kleinood, dat

waarmee een volk leeft of sterft, onze taal. Meer dan anders gevoelen wij op een oogenblik als dit, hoe onze moedertaal, de eenige taal ter wereld, die de waarachtige tolk kan zijn van ons innerlijk leven, een hechten band vormt tusschen allen, die haar spreken, en dat de uitgestrektheid van ons taalgebied de krachtmeter is van den Nederlandschen stam. Niet gij, Vlamingen, die getoond hebt en nog dagelijks toont, dat de bedreiging tegen taal geldt als een bedreiging tegen volkskarakter, niet gij hebt u lauwheid te verwijten in dezen, al zijn er onder u die verfranschen: de schuld valt in al haar zwaarte op de meesten van ons, Noord-Nederlanders, die in onze rustige rust maar al te vaak spelen met ons kostbaarste nationale bezit, en door onverschilligheid voor eigen en door modezieke voorliefde voor uitheemsche taal, aan vreemdelingen opzettelijk of onbewust dé overtuiging geven van de onwaarde van het Nederlandsch en wat er in geschreven is. Het is waar, wij zijn een kleine natie en het gebied onzer taal is beperkt, maar niet zoo beperkt of door krachtige uiting van zelfwaardeering en door opofferende inspanning kunnen wij haar een eervolle plaats blijvèn verzekeren overal, waar de Nederlandsche stam een zelfstandig bestaan leidt.

Wat al lands zouden wij bezeilen, als al de plekken, die hollandsch zijn geweest, hollandsch taalgebied waren gebleven; maar helaas het wapen, waarmee onze staatkundige tegenstanders hebben gestreden, de taal, wij hebben het nooit gehanteerd, onbewust van zijn geweldige kracht. Nieuw-Amsterdam is Nieuw-York geworden, en het is niet onze schuld, dat de nakomelingen dier Hollandsche kolonisten de liefdevolle herinnering althans nog hebben bewaard aan het land hunner afkomst. Wat hebben wij gedaan om onze nederzettingen aan Oost- en Noordzee, in Denemarken, Rusland en Noord-Duitschland te steunen in den overmachtigen strijd tegen vervreemding? We hebben ze laten verkwijnen, zonder zelfs te toonen, dat wij hunne taaiheid in het rekken van Hollandsche taal en Hollandsch karakter op prijs wisten te stellen. Wat doen wij voor die steden en dorpen, die in het hartje der Vereenigde Staten nog een echt Hollandsch leven toonen, waar in onze taal nog wordt gepreekt en tal van couranten nog in

onze taal worden geschreven? We laten ze stil verengelschen, onverschillig aanziende van eigen veilige haven uit, hoe hun taalwrak op de deining langzaam wegdrijft uit het zicht. Niet eens tot de nok van het dak is onze liefde gestegen voor onze landstaal, in het vette slik is zij blijven kleven, dat Rijn en Maas over deze lage landen hebben aangespoeld. Wel heeft ons volk nationale idealen, maar ze zitten diep, onder een laag zelfgenoegzaamheid en lijdelijke berusting, ook onder een laagje bedachtzame cijferlust. Bij de taal echter heeft het recht op een zacht oordeel. Liefde voor haar is ons alleen door onze gelijken voorgehouden; nooit hebben onze maatschappelijk hoogsten, bezitters tevens van de macht om het woord te doen volgen door de daad, eerbied gekweekt voor de moedertaal, voorgangers als zij waren in den eeredienst van het onhollandsch; nooit hebben de Oranje's zich blijvend tot plicht gesteld de verbreiding onzer moedertaal te behartigen; zij hebben het fransch, duitsch of engelsch als hoftaal verkozen boven de landstaal, en waar zulk een voorbeeld wordt gegeven, daar sloven de deftige kringen zich haastig uit in navolging, en is het geen wonder dat het peil van eerbied voor eigen taal allengskens zinkt. Voor Koningin Wilhelmina, wier kroning het volgende jaar als nationaal feest zal worden gevierd, in wier troonsbestijging wij het herrijzend zinnebeeld zullen begroeten van onze volkseenheid, voor haar is de heerlijke taak weggelegd onze taal, zonder welke er geen Nederlanders meer zijn, in en buiten Europa te steunen door haar meesleepende toewijding. Moge dat werk des vredes, die daad van liefde voor onzen stam, haar ernstig levensdoel zijn.

Wij weten nog die eerste dagen van het vorige jaar, de beklemming bij JAMESONS inval, de verluchting na diens overgave, toen, plotseling, de schittering van het keizerlijke woord, dat blonk als een ster in donkeren nacht. Evenals wanneer in kleinen kring van menschen een heel sterke plotseling een schijnbaar weerlooze, een van wien men houdt, een vuistslag geeft, vlak in het gezicht; de omstanders vliegt het bloed naar het hoofd van ergernis, maar zij houden zich in uit bangheid of uit berekening, tot één, ook van de sterken, een kreet uitstoot van innige verontwaardiging, die lucht geeft aan aller

hart — zoo klonk het ridderlijke woord van den duitschen keizer de heele wereld over en verkondigde, dat onder natiën, evenmin als onder menschen, zedelijk misdrijf bij een eerlijk volk bescherming vindt.

En wij, Vlamingen en Hollanders, wij in het bijzonder voelden hoe dreigend gevaar had gezweefd boven stamverwanten, hoe ons hoogere beginsel van eerlijkheid en trouw was geschonden in een volk, dat wij liefhebben, omdat zijne jongste geschiedenis als gelicht schijnt uit eigen historie van eeuwen her, omdat wij weten, dat bij hen een strijd wordt gevoerd voor belangen, die ook de onze zijn. Venezuela werd terzelfder tijd door denzelfden sterken man met grimmig gezicht en gebalde vuist bedreigd, en daarbij keken wij enkel nieuwsgierig toe, het ging buiten ons om. Toch was ook hier beleedigd recht. Maar bij de Transvaal raakte het ons in de ziel.

Sympathie wil wederkeerigheid, zal zij niet uitdooven. Uw liefde, Vlamingen, voor stam en taal moet wel groot zijn wanneer gij, na die vijftig jaren lang te hebben getoond, nog lust en moed genoeg hebt overgehouden om hier in Dordrecht op het 24e Taal- en Letterkundig Congres, tot uwe verveling en onze beschaming, te komen herhalen, hoe in uw strijd voor *onze* taal in België het goed recht op uwe zijde is, dat gij niet het Nederlandsch wilt opdringen aan de Waalsche streken, maar daarentegen in uw mooie Vlaanderenland ook niet overheerd wilt worden door het fransch. Gij wilt gelijke rechten voor beide talen, al weet gij ook wel, dat na lang uitheemsch bederf uw heerlijk Vlaamsch zorgvuldige zuivering behoeft, evenals het gouden drijfwerk na lange verwaarloozing niet dan met de uiterste zorg en arbeid in vorigen luister kan worden hersteld. Ik houd van mijn volk, ik ben er trotsch op Nederlander te zijn, maar o die slof, waar wij niet uitschieten, o dat koude water, waaraan wij nog altijd bang zijn ons te branden! Er zit in het bloed van velen onzer, als een erfvooroordeel, nog de heugenis aan die fransche bevrijders van DUMOURIEZ en PICHEGRU, van wie wij als kinderen een tekst hadden bij onze trom:

Ran plan daar komen ze an,
Zonder schoenen en kousen an,

die mannen van „chez nous, chez nous!" Onze deftige, stevig geschoeide en warm gekouste grootouders hebben met een minachting, die tevens de maat aangaf van eigen voortreffelijkheid, neergekeken op die havelooze snorkers, evenals ze uit de hoogte neerzagen op den Duitscher, die met meer werkkracht en krommingsvermogen, dan waarover zij zelf beschikten, op zijn stroowisch was komen aandrijven. Dat de Vlamingen zooveel van de Franschen hebben overgenomen, dat ze half fransch zijn, opgewonden, luidruchtig, overvloedig in beloften, maar vaak teleurstellend in de vervulling, luchtig en kluchtig met den bekenden franschen slag, dat is een meening, die bij velen onzer nog bestaat en waarvan de juistheid door de ernstige mannen onder de Vlamingen zelf zeker dikwijls is gepeild. Laten zij, die zoo denken, met voorbijzien van de deugden die wij de Vlamingen mogen benijden, niet vergeten, dat onze Belgische taalbroeders in eene omgeving leven, gevaarlijk voor hun oorspronkelijk karakter; zij moeten strijden en zij doen dat ook. Wij kennen dat gevaar niet en toch willen bij ons heele families graag met fransche glanslak worden vernist. Het is gemakkelijk gezegd: de Vlamingen zijn halve Franschen. Laten wij ze liever medehelpen om weer heele Vlamingen te worden. Dan doen wij onzen plicht. Wat zou het er dan toe doen, dat zij eene taal spreken afwijkend van de onze? En de Friezen dan, de Groningers, de Drenthen, de Zeeuwen? Gij verstaat de straatbevolking van Gent en Brussel niet, maar dacht gij die van Bolsward of Winschoten of Goes te verstaan, als ze op eigen dreef is? De vraag is niet, of het dialect verschilt, de vraag is of in Friesland, in Groningen, in Drenthe en Zeeland, in den Achterhoek en Vlaanderen de beschaafden een onderling volkomen verstaanbare, al is het door tongval lichtelijk gekleurde gemeenschappelijke taal *spreken* en in schrift een gemeenschappelijke taal schrijven. Eenheid in beschaafde spreektaal, eenheid in schrijftaal, en daarnaast, o spaar haar met eerbied, de heerlijke tongval, de taal

van het intieme, huiselijke leven, de taal van het eigenlijke volk bovenal!

De wederkeerigheid in aansluitingsdrang, waarop de Vlamingen bij ons niet altijd kunnen bogen, wij zelf zoeken ze tot onze straf te vergeefs bij een deel der bevolking van Zuid-Afrika. Daar zullen wij ook menigen trek van vooringenomenheid nog moeten uitwisschen en ons streven zal daar bij stamgenooten evenveel, zoo niet meer moeilijkheden ondervinden als dat der Vlamingen bij ons. Maar wat nood, als de middelen eerlijk zijn, wint de aanhouder. Het ijs, dat vele Nederlanders nog niet over durven om de Vlamingen halverwege te gemoet te gaan, met uitgestoken hand belijdende: wij zijn gescheiden in nationaliteit, maar wij vragen uw broederlijken steun in den strijd om het leven, dat ijs zal smelten en het vaarwater wordt vrij. Algemeen zal worden erkend de noodzakelijkheid om de verspreide deelen van den Nederlandschen stam, al hebben ze duidelijk het merk hunner eigen historie, saam te binden; eendracht zij voortaan onze macht. Ruim vier en een half millioen nederlandsch sprekenden telt ons eigen land, ruim drie en een half België, dat is één doorloopend taalgebied van meer dan acht millioen menschen. Komt daarbij Zuid-Afrika, dan is niet zoozeer het aantal nederlandsch sprekenden daardoor vermeerderd, hoogstens met een half millioen, maar dan is ons taalgebied vergroot met eene uitgestrektheid van Frankrijk en Duitschland samen, en is voor de ontwikkeling van den Nederlandschen stam bij geestkracht en doorzettendheid eene schoone toekomst weggelegd. Natiën zijn menschen in de worsteling om het bestaan, en, indien het waar is, dat onder menschen niet ruwe kracht en onbeschaamde hebzucht alleen, bewondering en volgzucht afdwingen, dan staat voor Nederland, al heeft het zijne tekortkomingen, toch altijd een eervolle plaats open, en is het een geluk voor ons, dat de zedelijke waarde van het individu niet door zijn dikte wordt bepaald. Al is het oneerlijk om blind te zijn voor onze nationale gebreken, even oneerlijk is het om het oog te sluiten voor onze nationale deugden; niemand is volmaakt, natie noch mensch, maar Nederland mag goddank, al is het klein, zijn hoofd nog rechtop houden.

De taalstrijd in Zuid-Afrika wordt gestreden voornamelijk in het Engelsche Kaapland en in de beide republieken, de Oranje-Vrijstaat en de Transvaal, tusschen het zoogenaamde afrikaansch, het hollandsch en het engelsch. Dat wint het engelsch, zal, ik weet het, menig uwer dadelijk met beslistheid denken, en wat daartegen wordt gezegd, hij zal het blijven denken. Engeland is Engeland en wint het natuurlijk, met troepen, met geld, vooral met geld. Die dat meenen, en zeggen zullen zij het ook, luide, als profeten, die weten niet wat taal is en wat het beteekent als een volk zijn taal niet vergeten *wil.* Evenmin als de Vlamingen hun taal, die voor oud roest in een hoek was gesmeten, hebben *willen* missen, maar ze schuren het schoon en poetsen het, dat het weer blinkt en een pracht is om te zien, evenmin willen de Afrikaanders hun taal kwijt zijn. Zij koesteren haar als een moeder haar kind. Hoor hun volkslied:

Een ider nasie het sijn land:
Ons woon op Afrikaanse strand,
Ver ons is daar geen beter grond
Op al die wije wêreldrond.
Trots is ons om die naam te dra
Van kinders van Suid-Afrika.

Een ider nasie het sijn Taal:
Ons praat van Kaap tot in Transvaal
Wat almal maklik kan verstaan;
Wat gaat die ander tale ons aan?
Ons praat, so 's Pa en Oupapa
Die Landstaal van Suid-Afrika.

Van den hier te lande ook bekenden ds. Dutoit is eene aanvankelijk sympatieke beweging uitgegaan voor de rechten van het afrikaansch als officieele landstaal, en in zijn strijd toont hij meer vrees en afkeer van het hollandsch dan van het engelsch.

Zeer begrijpelijk is die lietde en die afkeer. Wie tusschen twee heete vuren staat, schuift altijd een eindje op naar het verste, dan brandt hij zich minder, en wie ruzie heeft met zijn neef en met een vreemde, is op neef het meest gebeten.

Dat gaat zoo in het dagelijksche leven, in het staatkundige, in het kerkelijke, dat gaat ook zoo bij taalstrijd. Hun eigen taal willen de Afrikaanders behouden, daarom willen zij noch hollandsch noch engelsch; moesten zij echter kiezen, dan kozen zij het laatste, dat hij minder overeenkomst, minder gevaar oplevert voor versmelting. Gelukkig dus voor den nederlandschen stam, dat in Zuid-Afrika het afrikaansch als stootkussen dienst doet tusschen het hollandsch en het engelsch,

Al voelen wij alles voor dat afrikaansch als tongval, wij kunnen in ons eigen belang, zoowel als in dat van Zuid-Afrika met voldoening getuigen, dat het zijn strijd tegen het hollandsch heeft verloren, sedert dit als officieele taal is erkend. En dat niet alleen in Transvaal en Oranje-Vrijstaat. In het Britsche Kaapland heerschte tot voor kort alleen engelsch; tegenwoordig spreken daar — ik zeg het met blijden nadruk — de leden van het Parlement bij hun beraadslagingen hollandsch of engelsch naar verkiezing; daar wordt thans, ik zeg het alweer met nadruk, van elk ambtenaar, dus ook van den Engelschman, een examen geëischt in het hollandsch. Zonder voldoende kennis van onze taal wordt niemand tot Britsch-Kaapschen staatsdienst toegelaten. En dat is gekomen zonder het zwaard. Let wel, gij die enkel gelooft aan de kracht van het geld en de daar voor gekochte kanonnen, dat is gekomen door den wil van het volk. Zoo groot is de macht van de liefde voor de taal [1]). En al was JAMESONS inval in de Transvaal gelukt, denk niet, dat die liefde daardoor was uitgeroeid; zij zou grooter moeilijkheden te overwinnen hebben gehad, dat is zeker, maar zij zou hebben overwonnen, omdat liefde alles overwint. Stel, dat Duitschland of Frankrijk ons Nederlanders wilde dwingen om hun taal te spreken en niet onze eigen, de taal van onze moeder, zouden wij haar prijs geven? Nooit — zoolang wij Nederlanders zouden willen blijven! Geven we dat op, ja, dan dobbert de Nederlandsche taal ook weg. Taal en volk is één.

In Zuid-Afrika heeft onze taal de beste kansen. Dat is

[1]) Wat in '97 over Z.-A. werd gezegd, geldt thans, in '99, niet meer. Zienswijze over de toestanden aldaar veroudert snel, ook in Z.-A. zelf.

geen tot werkelijkheid gebroeide wensch, dat is zoo. Dat is te bewijzen; ik zou het kunnen doen thans, met feiten, met het gezag ook van mannen wier ernst en oprechtheid, wier kennis van zaken door u niet zou worden gewraakt, maar dat ligt buiten mijn doel. Het eene feit, dat voor dit oogenblik voldoende is, is dit: van de drie Zuid-Afrikaansche staten hebben twee, de Transvaalsche Republiek en de Oranje-Vrijsiaat het Nederlandsch als eenige taal erkend: de derde, onder engelsch bestuur, heeft aan het nederlandsch dezelfde rechten gegeven als aan het engelsch; de tegenstand van de zijde der uitsluitend afrikaansch-gezinden luwt merkbaar. DUTOIT, de predikant, die met eerbiedwekkende overtuiging, gesteund door talentvolle medestrijders, den voorrang van het afrikaansch heeft verdedigd, die het afrikaansch spreekt als zijne moedertaal en het wilde als regeeringstaal, heeft op den kansel nooit anders gesproken dan het hollandsch. Als een spotter zouden de Boeren hem van den preekstoel hebben gehaald, als hij het had beproefd. De taal van den bijbel is bij alle Afrikaanders de statenvertaling, het bijbelhollandsch dus; het afrikaansch klinkt hun zelf voor het hoogheilige te gemeenzaam, te plat. De begonnen overzetting van het testament in het afrikaansch, heeft dan ook weinig kansen te worden voleindigd. Maar voor hun omgang, voor hun huiselijk leven, klinkt hun ons hollandsch te verwaand en te weinig vertrouwelijk. Net als in friesche of groningsche of vlaamsche gezinnen; het hollandsch is daar voor de school, voor de kerk, voor uit Holland overgekomen ambtenaren, voor de deftigheid; in het dagelijksche leven hoort het niet, evenmin als een krap gemeten Zondagsch pak. Dat de Afrikaanders dus hun taal liefhebben als de Vlamingen de hare, dat kan ons Noord-Nederlanders niet verbazen. Maar die waardeering sluit volstrekt niet in zich de wenschelijkheid, zelfs niet de geschiktheid dier tongvallen om dienst te doen als algemeen erkende schrijf- en spreektaal. Daartoe hoort oneindig meer.

Van hoeveel belang voor ons de taalstrijd is daarginder, dat toont de ware bedoeling van RHODES om PAUL KRÜGER op zij en ROBINSON op zijne plaats te zetten, bovendien om in de Transvaal het engelsch te maken tot regeeringstaal.

„Nu is de tijd gekomen voor Engeland", zoo schrijft de *Colonial Enterprise* van 15 Juli, een te Londen verschijnend finantieel blad, „nu is de tijd gekomen voor Engeland om de letterlijke nakoming der Londensche conventie af te dwingen en het gevolg zal dan zijn de nauwlettende bescherming van de Z. A. R., die langzamerhand hare *taal* zal verliezen, doordat een onmetelijke overmacht van engelsch sprekende burgers haar zal verstikken. Dan zal een Vereenigd Zuid-Afrika bereikbaar zijn!"

Zeker, *als* het Hollandsch in de Transvaal en in den Oranje-Vrijstaat, waarmee het front maakt tegenover Engeland, is verstikt, dan staat niets meer de onbeperkte heerschappij van Engeland in Zuid-Afrika in den weg. Als. Maar de taal is het volk en afrikaansch of hoog-hollandsch, eigen taal willen de republieken en wil nu nog de *meerderheid* in de Kaapkolonie. Met de taal moet ook de wil om zich zelf te blijven worden verstikt, anders is het pleit niet beslecht. En tot nog toe zijn de Afrikaanders niet de mannen gebleken, die alles met zich laten doen; zij hebben nog „hun schild en hun betrouwen". JAMESONS inval bovendien is hun een buitenkans geweest zoo groot, als zij nooit hadden durven hopen. Als het weer tot strijd komt, dan zullen zij dien zelf weer moeten uitvechten, maar de heele wereld, behalve de Jingo's, is op hunne hand. De Transvalers aanvallen in hun liefde voor vrijheid en taal, dat kan. Maar aanvallen en uitroeien zijn twee.

Stel de Vlamingen en de Afrikaanders kozen *niet* ons Nederlandsch tot hun beschaafde spreek- en schrijftaal, maar zij verkozen *hun* tongval in dien geest te vervormen, stel dat dat mogelijk ware, dan zouden die beide talen reeds na verloop van een eeuw zich zoo ver van het hollandsch hebben verwijderd, dat Vlamingen, Afrikaanders en Hollanders elkaar niet dan met moeite zouden kunnen verstaan. Talen, die zich afscheiden en haar eigen weg gaan, lijden van meet af door allerlei invloeden zulke veranderingen, dat de herkenningsteekenen van haar oorsprong op het laatst enkel voor mannen van studie waarneembaar zijn. Zoo heeft het afrikaansch aan den omgang met Kaffers, Hottentotten, Portugeezen, Maleiers, Franschen, Engelschen, een groot aantal woorden ontleend, die voor ons geheel onverstaanbaar zijn, terwijl de vorm en de beteekenis

van echt hollandsche woorden geheel is veranderd, of nieuwe hollandsche woorden met versmading van de bestaande zijn gevormd. Ook de woordschikking heeft vreemden invloed ondergaan, vooral van het engelsch. Als een Afrikaander zegt „ek es rech", zal de Hollander hem niet begrijpen, of hij moet denken aan I am right. Nu reeds zijn er bij ons woordjes van duivenonschuld, waarvoor men als een liederlijk wezen door een Afrikaander de deur zou worden uitgesmeten. Daarentegen zijn weer fatsoenlijke uitdrukkingen daar, bij ons geheel onoorbaar. TROMP vertelt en het blijft voor zijne rekening, dat een deftige dame aan tafel voor verdere lekkernijen dankend, in behagelijke voldaanheid zeide: „ek het die pens dik gevreet." Oom STASTOK zou zeggen: „Kom daar in Holland reis om!"

Wat van de spreektaal geldt, geldt ook van de schrijftaal. De Amerikanen schrijven plow, wat een Engelschman niet meer als zijn ploeg herkent. De Afrikaander schrijft gê voor ons geven. Een taalstek, gestoken in anderen grond, onder andere luchten, wordt binnen korten tijd een plant, van de moederplant verscheiden. Er is een tijd geweest, dat onze voorouders met die van de Romeinen en Grieken en Duitschers en Indiërs en Perzen een en dezelfde taal spraken in één gemeenschappelijk taalgebied. Zij zijn uiteengegaan, ze hebben zich zelfstandig ontwikkeld, hun taal is met hen meegegroeid, maar wie onzer heeft bijvoorbeeld bij grieksch en latijn terstond de bekoring ondervonden van het weerzien van een lang verloren familieschat? Eerst dan, wanneer voor iemand de taal is geworden de levende ziel van een volk, welks opkomst en bloei en verval zij heeft gedeeld, bij welks kerkhof zij is blijven staan als verstarde wachter, eerst dan ziet hij ook de verwantschap der volkenzielen onderling en heerlijk schijnt hem het licht waar 't vroeger duister was.

Zoo echter willen wij de taal niet beschouwen, ook niet opklimmen tot de kunsttaal, de taal der dichters, die hoog boven de spreek- en schrijftaal, daaraan vreemd blijft, enkel af en toe parelende woorden en beelden neerdruppelende, die op den beganen grond weldra hun glans verliezen. Wij willen den praktischen kant van het vraagstuk en letten op Engeland,